

I MEI 1924.

AFLEVERING I.

NADruk VERBODEN.

Opgericht door E. HEIMANS, J. JASPERS Jr. en Dr. JAC. P. THIJSSE.

REDACTIE:

J. HEIMANS, AMSTERDAM.

Dr. JAC. P. THIJSSE, BLOEMENDAAL

ADRES DER REDACTIE:

Dr. JAC. P. THIJSSE, BLOEMENDAAL.

UITGAVE VAN:

W. VERSLUYS TE AMSTERDAM.

ADMINISTRATIE:

2e OOSTERPARKSTRAAT 223, AMSTERDAM.

PRIJS PER JAAR f 6.50.

IN 'T STAATSDOMEIN.

IK mag onzen nieuwen jaargang niet beginnen zonder een woord van vreugde over het beloop van de natuurbescherming op de gronden van het staatsdomein en in het bijzonder over de uitmuntende bemoeiingen van het Staatsboschbeheer of, zooals wij het voortaan moeten noemen, het Staatsboschbedrijf. Het mooist komt dat alles wel tot uitdrukking door de gebeurtenis, dat een aantal lepelaars in het vorig jaar met goed gevolg gebroed hebben in de Muy op Texel. Eerst leek het, of het niet lukken wou en de eerste broedsels zijn verstoord, maar de brave beesten gaven het niet op en we hebben nu goede hoop, dat de lepelaars weer vasten voet zullen krijgen op Texel. Hoe die eerste broedsels verstoord zijn, weten we niet precies. Niemand heeft de daders op heeterdaad kunnen betrappen. Men verdenkt de kiekendieven, die in de laatste jaren het op de Eilanden nog al voorspoedig hebben. De strenge bewaking van het terrein in den broedtijd maakt het wel zeer waarschijnlijk, dat er van verstoring door menschen geen sprake kan zijn. De stemming onder het publiek is tegenwoordig ook wel zoo, dat men thans de lepelaars, ofschoon om andere redenen, wel met evenveel eerbied beschouwt en behandelt, als vroeger de zwaluwen of ooievaars.

Vergunning tot het betreden van de broedplaats werd slechts bij zeer hooge uitzondering verleend. Ik zelf heb daarom ook niet gevraagd, doch mij er mee vergenoegd, om een half uurtje te gaan zitten op het hooge duin aan de Zuidzijde van het Muy landschap, zoowat een kilometer van de nesten af. Je zag dan af en toe een of meer van die groote witte vogels gaan of komen, hetzij, dat ze soms eens overwipten van de Binnen-Muy naar de Buiten Muy, hetzij ze hun garnaaltjes gingen visschen in de plassen van de Slufter of aan den duinvoet achter 's-Hertogenbosch. Soms zag je ook een blauwe reiger over den duinkam vliegen, want er lagen in het riet ook eenige reigernesten en dan was er weer wiekslag van vischdiefjes en zwarte sterntjes en dan weer minuten lang, dat je niets zag, maar innerlijk tevreden zat op te sommen van alles wat je wist, dat daar broedde, of vermoedde,

De Muy op Texel.
Een reservaat in 't Staatsdomein.

wat daar broeden kon. En dan nog al de mooie planten, die vooral de Buiten-Muy maken tot een ware botanische schatkamer, waarin maar zeer weinig figuren uit de duinflora van de Noordzeekust ontbreken en waar alles groeit met eenforschheid en overvloed, die den leek op indrukwekkende en gemakkelijke manier inleiden tot de schoonheid van het bloemenleven, terwijl de kenner er zijn hart kan ophalen aan de bestudeering van velerlei belangrijke problemen.

De Westoever van de Buiten-Muy heeft wel den weelderigsten plantengroei, vooral wel in verband met zijn heerlijk zonnige ligging en de beschutting, door den steil opstijgenden duinrichel, den laatsten naar den zeekant. Klauteren we over dien richel heen, dan zijn we opeens te midden van het interessant doolhof der jonge duintjes, waar biestarwegras, helm en zandhaver toonen wat zij vermogen. De lepelaars broeden in de Binnen-Muy; daar huizen trouwens ook de meeste

andere vogels en daardoor zal het wel mogelijk zijn, om zelfs in den broedtijd de wandeling langs den westoever van de Buiten-Muy vrij te laten, vooral ter wille van de botanisten.

Dat ze daarbij nog al eens last zullen hebben van de duindoorns, mag hun niet spijten, veeleer kunnen ze zich erover verheugen, dat we op Texel zoo velerlei soort van duin hebben: duindoorn-duin, gagel-duin, heidekruid-duin en bovendien nog een heel merkwaardig wilde-aardbeitjes-duin bij den vuurtoren van Eijerland. Het zou daarom zeer toe te juichen zijn, als de Directie van het Staatsboschbeheer ook van die typen als natuurmonument reserveerde en daaronder dan ook een paar klassieke valleien in het Zuidwesten, die al wel veel geleden hebben, van de fatale ontwatering door het graven van de Moksloot omstreeks het midden van de vorige eeuw, maar nu toch bij doeltreffende behandeling een hooge beteekenis kunnen krijgen. Zij maken deel uit van de lange reeks van plassen en moerassen waar destijds de lepelaars huisden, die door die drooglegging zijn verdreven. Gelukkig maar, dat die zijn teruggekeerd, al is het ook in een ander deel van het eiland.

Een nog belangrijker reservaat krijgen wij in het Zuiden: de nieuwe vallei van De Geul met het aangrenzend strand: een nog al gemakkelijk te behouden stuk, want het ligt veelal onder vuur van de schietoefeningen van het krijgshaftig Nieuwediep. Deze Geul heeft de heele prachtflora van de jonge duinvalleien aan den zee-kant en soms groeit er het zonneroosje (*Helianthemum guttatum*) in verrassend groote menigte. Ik twijfel er niet aan of de Geul zal nog wel even beroemd worden als de Muy, zoowel om zijn planten als om zijn dieren. Ik kan niet anders doen dan alle jonge vrienden opwekken, om tijdig te beginnen met het bekijken van al deze Texelsche natuurmonumenten en wel in de heerlijke zekerheid, dat hun studie hier gewaarborgd is tegen ongewenschte onderbreking. Het is de moeite waard, om hier eens iets te beginnen.

Hetzelfde geldt voor Terschelling, dat sedert Holkema's dagen zoo geweldig achteruit was gegaan. Ook daar daagt een betere toekomst. Ik kan mij nog heel goed het Groene Strand bij West herinneren, zooals het was voor dertig jaren en hoe er destijds een waterloop vrij uitstroomde op het strand, afkomstig uit de valleien van de Noordwestpunt. Soms drongen de stormvloeden het beekje terug en golfde er zeewater in de buitenste vallei, maar dat scheen de bloemen niet te deren. Na een korte onderdamping bloeiden *Pirola* en *Parnassia*, *Sturmia* en *Epipactis* even lustig als te voren, en ook de mooie blauwe en witte veldgentianen schenen er geen last van te hebben. O, wat waren dat een prachtige bloemenvalleien. Meer binnenwaarts werden het groote pannen, die soms geheel blank stonden en waar meeuwen en sterntjes broedden en al de vogels van het moeras. Later heeft men den benedenloop van den „Rijn” genormaliseerd en het mondingsgebied verwerkt tot hooiland en weide of tijdelijk zelfs tot bouwland. Maar hoogerop is nog veel moois gebleven en de groote vallei is nog voor de helft intact. Ook hier zal een natuurmonument tot stand komen, waartoe dan ook de heele Noordvaarder zal behooren. Ook de Oostpunt van Terschelling en een geschikt stuk in het midden

worden beschermd, zoodat er weer alle reden bestaat, om eens met nieuwen moed de natuurlijke historie van dit eiland te bestudeeren, in het bijzonder die van de beschermde gebieden, welke zoo gekozen zijn, dat we er alle vertegenwoordigers van de Terschellinger duinvorming kunnen vinden; zoowel de kale strandvlakte,

De terugkeer der Lepelaars op Texel.

waar sikkelduintjes door den wind her en der worden geblazen, als duinen en valleien met den allerrijksten plantengroei of grootsche ruïnen, heuvels, die met hun maximum van hoogte ook hun maximum van kwetsbaarheid hadden verkregen.

Wij hebben het genoeg gehad, dezen zomer het eiland te doorkruisen in gezelschap van hogere en lagere beamten van het Staatsboschbedrijf en daarbij de verblijdende ervaring opgedaan, dat bij allen, zonder onderscheid, de idee der natuurbescherming hoog wordt gehouden. De boschwachters wisten op een prik, waar de mooiste Parnassia- en Sturmiapannen lagen en waren even verheugd over hun behoud als wij zelf. Het zal hun stellig niet overkomen, dat bij vergissing zoo'n valleetje in 't beschermd gebied wordt dicht geplempt met afgravingsmateriaal, zooals dat een jaar of vijftien geleden nog aan de Muy gebeuren kon met het pannetje, waar de watersnip broedde en waar de Gymnadenia's zoo

dicht stonden als nergens elders in Nederland. En als dertig jaar geleden deze stemming al had geheerscht bij de ontwerpers en uitvoerders van ontginningen, dan bestond thans nog stellig het wonderlijk veenmos-landschap aan de hellingen en aan den voet van den Fonteinsnol op Texel.

Nu moet ge niet denken, dat het zoo gemakkelijk gaat, om duingebieden in het

Staatsdomein te verklaren tot natuurmonument. Men meent allicht, dat die gronden waardeloos zijn en dat ze dus zonder bezwaar kunnen worden gelaten aan de planten en dieren. Of, zoo ze al eenig geld opbrachten als schapenweide, dan zou de Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten dat luttel bedrag gemakkelijk aan den Staat kunnen vergoeden en zelfs nog wat op den koop toe geven ook. Zoo een voudig is de zaak echter niet. Een groot deel van de bevolking van Terschelling leeft van landbouw en veeteelt en daardoor bestaat op het eiland een nog al hevige landhonger, die het noodzakelijk maakt, dat de gemakkelijk te bereiken en te bewerken valleien onder cultuur worden gebracht. Men zou dus de bevolking, bij welke ook nog de traditie van zeer eigenaardige oude rechten voortleeft, zeer krenken en ontstemmen, indien eens alle duinen tot natuurmonument werden verheven. Omgekeerd bereikt men ook niets van belang, wanneer men *alleen* het voor cultuur onbruikbare deel als natuurmonument gaat behandelen. Zoodoende wordt het een zaak van zeer veel inzicht en overleg en het is zeer moeilijk, om uit te maken, wanneer men nu handelt in het algemeen en openbaar belang. Gelukkig zijn de Terschellinger duinen zeer uitgestrekt, zoodat we voorloopig nog wel geen groote conflicten behoeven te vreezen.

Nu hoop ik maar, dat onze jonge vrienden spoedig den weg naar de Eilanden zullen vinden. Wie Texel en Terschelling bewerkt, heeft Vlieland niet van noode, al is het altijd een bezoek wel waard. Ja, een wandeling van Vlieland over den Hors en dan overvaren naar Cocksdorp op Texel, dat is op een mooien Junidag wel een van de heerlijkste dingen, die je in Nederland kunt beleven. Ik heb den indruk, dat jonge botanici tegenwoordig de voorkeur geven aan Terschelling, maar ik geef u de verzekering, dat Texel op zijn minst even rijk is. En als we de zoölogie er bij halen, dan komt het nog meer naar voren, zelfs als we de zoo dikwijls geprezen vogelwereld buiten beschouwen laten. We moeten in de komende jaren elkander daar nog maar eens het noodige over vertellen.

JAC. P. THIJSSSE.

OVER DE FLORA VAN APPELSCHA EN OMGEVING.

De dinnen rûzje in stil en fyn petear,
It wite sân blinkt yn de sinne, en gloeit.
In flinter twirret oan en pattet tear
In iensme blom dy 't mank de heide bloeit.

D. KALMA.

GROOTE vakantie! Eindelijk was de dag aangebroken, waarop wij onze dagelijksche beslommingen van ons af konden zetten en op reis zouden gaan. Dit jaar niet naar Duitschland, waar de steeds dalende mark alles op losse schroeven zet en de geheele samenleving onstabiel is dan ooit te voren,